

AGİT'İN TOPLUM DESTEKLİ POLİSLİK UYGULAMALARI (Makedonya ve Azerbaycan Örneği)

Kemal KARADEMİR*

Özet

Günümüzde, Toplum Destekli Polislik (TDP), demokratik toplumlarda, kanun uygulayıcılığı ve etkili suç önleme konusunda bir anahtar olarak kabul edilmektedir. TDP, bir bölgede yaşayan insanların yaşadıkları bölgenin yalnız problemlerini tanımlamada değil, çözümleri konusunda da rol alması gereken en önemli aktörler arasında olması gerektiği düşüncesinden doğmuştur. Bu yaklaşım polisin toplum üyeleri ile ortak faaliyetlerde bulunma düşüncesini beraberinde getirmiştir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), TDP'yi en iyi polislik uygulamalarından biri olarak kabul etmekte ve görev bölgelerinde ev sahibi ülkeleri, bu konuda desteklemektedir (OSCE, 2001). AGİT'in bu ülkelerde uygulamaya koyduğu TDP projelerinde, üç temel kavramın ön plana çıktığı görülmektedir. İşbirliği, kurumsallaşma ve problem çözme. AGİT'in TDP uygulamalarını başlattığı ülkelerde bu hedefleri gerçekleştirip-gerçekleştiremediği, gerçekleştirdi ise ne derecede başarılı olduğu bu çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Makedonya ve Azerbaycan örnek iki ülke olarak ele alınmakta ve bu ülkelerdeki TDP uygulamaları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokratikleşme, Kurumsallaşma, Toplum destekli polislik, Ortaklık, Önleyici polislik ve AGİT misyonu.

COMMUNITY POLICING PROJECTS IMPLEMENTED BY OSCE (Cases of Macedonia and Azerbaijan)

Abstract

Today, Community Policing (CP) is accepted as a key for the law enforcement and efficient prevention of crime in democratic societies. Community policing stems from the idea that local residents are the best in not only identifying local problems, but also establishing appropriate solutions to them. This approach brings members of the community together in collaborative activities. The OSCE has accepted the community policing approach as a best policing practice and supported the host countries about its implementation in the mission areas. It is seen that certain terms came into prominence in the projects implemented by the OSCE in those countries. Partnership, institutionalization and problem solving. The main subject of this

---

* Dr., Polis Başmüfettişi, 1. Sınıf Emniyet Müdürü, kemal.karademir@hotmail.com

study is to determinate whether the OSCE achieved those goals in the host countries or not, and if the OSCE achieved those goals, then how much did it succeed. In this context, the two countries, Macedonia and Azerbaijan are taken as an example and it is examined the CP implementation in those countries.

Key Words: Institutionalization, Transparency, Community policing, Partnership, Problem solving, Pro-active policing and OSCE missions.

Giriş

1990'dan itibaren, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte Demirperde ülkelerinin birçoğunda - özellikle Balkan ülkelerinde- kanlı etnik çatışmalar, krizler ve iç savaşlar yaşanmış ve bu yaşanan kanlı trajedilerin ardından uluslararası topluluğun müdahaleleri ile çatışmalar sona erdirilmiştir. Ancak bu tür olayların etkisi sadece o ülkelerle sınırlı kalmamış, bütün uluslararası politik sistem için bir tehdit oluşturmuştur. Bu nedenle, birçok ülke ve uluslararası kuruluş, şiddet ve etnik çatışmaları durdurmak için müdahale etmekle yetinmeyip, asayiş ve düzenin sağlanması için o ülke polis teşkilatlarının reformdan geçirilmesi yönünde çalışmalar başlatmışlardır. Çünkü uluslararası kuruluşlar çatışmaların ardından bu ülkelerde istikrarı sağlamanın en önemli adımı olarak iç güvenlik olgusunu ele aldılar. Ancak karşılıklarına çıkan manzara oldukça kötüydü. Tamamen bozulmuş, halk nazarında itibarını ve güvenilirliğini yitirmiş, korkulan, nefret edilen ve daha da kötüsü sadece ülkede hâkim etnik gruba mensup insanlardan oluşan bir polis teşkilatı bu ülkelerin hemen hemen hepsindeki ortak manzaraydı. Polisler, komünist yönetimlerin en etkin ve acımasız baskı aracı olarak görülüyordu. Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte özellikle Balkanlarda yaşanan kanlı etnik çarpışmalara polisler de faal olarak katılmışlardı. Bosna-Hersek, Kosova, Sırbistan ve Makedonya gibi ülkelerde polisler yaşanan birçok katliam ve soykırımın¹ failleri idiler. Bu nedenle başta Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere birçok uluslararası aktör, ivedilikle bu ülkelerde polis teşkilatlarını reformdan geçirmeyi kararlaştırdı. Diğer uluslararası kuruluşların yanı sıra özellikle polis teşkilatlarında hedeflenen reformlar için AGİT önemli görevler üstlendi. (Dikici, 2007: 129)

AGİT başlangıçta, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) adı altında 1970'li yılların başında soğuk savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılımcı devletler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla kurulmuş bir teşkilattir.

¹ Bosna'nın en doğusunda yer alan ve yaklaşık üç yıl Sırp kuşatması altında kalan Srebrenica kasabası, 11 Temmuz 1995 tarihinde Sırp'ın eline geçti. Sırp'lardan kaçarak yakınlarda bulunan Hollandalıların denetimindeki Birleşmiş Milletler kampına sığınan Boşnaklar, Hollandalı askerler tarafından zorla kamp dışına çıkarılarak Sırp'lara teslim edildi. Sırp'lar da 8372 Boşnak erkeği kalabalıktan ayırarak katletti. Bu olay Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'nin (The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY)) 19 Nisan 2004 tarihli kararıyla "soykırım" olarak kabul edildi. (bkz. ICTY, 2004). Bu soykırımda birçok Sırp polis faal olarak rol almış ve durum ICTY'nin dokümanlarında belirtilmiştir. Aynı şekilde Kosova'da ve Makedonya'da yaşanan olaylarda ve katliamlarda birçok polis rol almış ve savaş sonrası uluslararası mahkemelerde yargılanmıştır. Örneğin 2001 yılında Makedonya'da yaşanan etnik çatışmalar sırasında dönemin İçişleri Bakanı Ljube Boskoski tarafından kurulan ve sabıkalı birçok insanın görevlendirildiği "Lions-Aslanlar" adlı paramiliter bir polis örgütü, Arnautlar üzerinde dehşet havası estirmiş ve yargısız infaz yapmakla suçlanmıştır. (Reliefweb, 2001)

İlki 1973 yılında Finlandiya'nın Helsinki şehrinde toplanan konferansın çalışmaları iki yıl devam etmiş ve 1975 yılında yapılan son oturumda, teşkilatın temel prensiplerini oluşturan on maddelik kararın (Helsinki Nihai Kararları) alınmasıyla son bulmuştur. 1975'den 1990'a kadar AGİT (o dönem adıyla AGİK), yeni katılımcı devletlerin sorumluluklarının ve mevcut problemlerin tartışıldığı bir dizi konferans ve toplantılar şeklinde devam etmiştir. Ancak, 1990 yılında yapılan Paris Zirvesi Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan tehlikeleri karşılamayı amaçlayan bir kurumsallaşmanın başlangıcını işaret etmiştir. Bunun sonucu olarak da, 1994 yılında Budapeşte'de yapılan konferansta alınan karara uygun olarak, teşkilatın ismi 1 Ocak 1995'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) olarak değiştirilmiştir. AGİT bugün, Avrupa, Kafkaslar, Orta Asya ve Kuzey Amerika'yı da kapsayan 56 üye ülkesiyle, dünyanın en geniş bölgesel güvenlik teşkilatıdır. Günümüzde önemli bir uluslararası teşkilat olan AGİT, Balkanlar, Avrupa ve Orta Asya'da barışın korunması/sağlanması, güvenlik, seçimler, eğitim ve uluslararası ilişkilerle yakından ilgilenmektedir. (OSCE, 2001)

Bu bağlamda, batı standartlarına uygun, demokratik ve çağdaş modellerin, demokrasiye geçiş süreci yaşayan ülkelerde de uygulanabilir hale gelebilmesi için bu ülkelerde birçok projeler başlatılmıştır. Yerel yöneticilerle birlikte yürütülen bu çalışmalarda; vatandaşın güvenini kazanmış, çok etnikli, toplum tarafından desteklenen, demokratik bir polis teşkilatı oluşturulması hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşmada AGİT'in hayata geçirdiği en önemli projelerin başında Toplum Destekli Polislik (TDP) uygulaması yer almaktadır. Projeler, genel anlamda polisin yeniden yapılandırılması ve reformu sürecine katkı sağlamayı kapsamaktadır. Ancak, bazı hallerde, bu projeler sadece belli sahalarda eğitim ve alan uygulamaları ile sınırlı kalabilmektedir. Örneğin, Makedonya'da, 2001-2002 yıllarında, polis adaylarının seçimi, Polis Akademisine kabulleri ve burada eğitilmeleri, eğitim sonunda farklı bölgelerde görevlendirilmelerine kadarki tüm süreçte AGİT aktif olarak yer almıştır. Benzer şekilde AGİT, Azerbaycan'da polisle ilgili tüm faaliyetlerini, Polise Destek Programı kapsamında 2006 yılının sonlarına doğru başlattığı, Toplum Destekli Polislik projesi üzerinden yürütmektedir. (Kubny ve Karademir, 2010: 3)

TDP, temelinde demokratik polislik kurallarını tam olarak hayata geçirmeyi hedefleyen bir uygulamadır. (OSCE, 2008: 30) Bu nedenle AGİT tarafından TDP batı standartlarına uygun, demokratik ve çağdaş polislik modellerine ulaşmanın önemli bir aracı olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda, demokrasisini tamamlayamamış veya demokrasiye geçiş süreci yaşayan bu gibi ülkelerde başlatılan TDP projeleri, genel anlamda polisin yeniden yapılandırılması ve reformu sürecine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ancak bu gibi durumlarda şu sorun ortaya çıkmaktadır: Diğer tüm kurum ve kuruluşlarıyla demokratik sistemi tam özümseyememiş bu ülkelerde, bir demokratik polislik modeli olan TDP'nin uygulanması ne derece mümkündür?

Bu makalede Azerbaycan ve Makedonya'daki AGİT'in başlatmış olduğu TDP uygulamalarının felsefesi, amacı ve temel prensiplerinden kısaca bahsedilmiş, daha sonra da, hem kendi sınırları içinde

etnik çatışmaları, hem de komşularıyla savaş halini yaşamış olan Makedonya ve Azerbaycan örnek iki ülke olarak ele alınarak, AGİT Misyonlarında, TDP'nin temel kurallarının/kavramlarının nasıl pratiğe dökülmeye çalışıldığı incelenmiştir. Kendilerine özgü bazı şartları barındıran bu ülkelerde, TDP projelerinin uygulanabilirliği, uygulamada karşılaşılan sorunlar, bu sorunların çözümü adına kullanılan yöntemler incelenirken, yukarıda bahsettiğimiz bazı temel soruların da cevabı bulunmaya çalışılmıştır. Bu çözümleme ve incelemeler ise, TDP konusunda yayınlanmış literatür ve alan çalışması gözlemleri çerçevesinde yapılmıştır. Bu inceleme ve karşılaştırmaları daha geniş bir çerçevede yapmak amacıyla TDP konusunda yayınlanmış yerli ve yabancı birçok eserden de yararlanılmıştır. Özellikle TDP konusunda uzman yabancı araştırmacı ve yazarların eserlerinden teorik anlamda birçok alıntı yapılmıştır. Bu bağlamda TDP uygulamasının görece yeni olduğu Türkiye'deki benzer yaklaşımları da incelemek ve AGİT'in çalışmaları ile karşılaştırma yapmak üzere bu alanda Türk akademisyenleri tarafından yapılmış çalışmalardan da yararlanılmıştır.

Bu makalenin temel konusunu teşkil eden sorunun cevabını bulmak için başvurulan bir diğer önemli kaynak ise AGİT belgeleri, raporları ve yayınlarıdır. Bu kaynaklar AGİT'in bu alandaki temel yaklaşımını, bakış açısını ve takip ettiği yöntemleri daha yakından incelemek açısından önemlidir. Çünkü AGİT bu ülkelerin özel durumlarından dolayı uygulamaya koyduğu TDP projelerinde –genel TDP yaklaşımlarının yanı sıra- bazı değişikliklere ve yeni uygulamalara gitmiş, o ülkelere özgü bazı düzenlemeler yapmıştır. Özellikle AGİT'in alanda çalışan uzmanlarınca hazırlanan resmi raporlar bu konuda önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Bütün bu incelemeler yapılırken, TDP literatürü ve AGİT belgelerinin yanı sıra, araştırma konusu olan ülkelerdeki AGİT misyonlarında görev yapmış kişilerin bu misyonlar hakkında kaleme almış oldukları raporlardan ve bu makale yazarının kişisel gözlemlerinden de istifade edilmiştir². Bu noktada her iki ülkedeki uygulamalarda fiili olarak görev yapmış olan yazar, sadece kendi gözlem ve tespitleri ile yetinmemiş, bu ülkelerde görev yapan birçok meslektaşıyla doğrudan görüşerek veya onların yayınladıkları çalışmalarından yararlanarak makalesini zenginleştirmiştir.

Böylece, alanda çalışan misyon görevlilerinin gözlem, veri ve tespitleri ve bu alanda yayınlanmış ulusal ve yabancı eserlerin ışığında örgütlenen bu makalede, AGİT'in Azerbaycan ve Makedonya'da başlatmış olduğu TDP uygulamalarının başarılı ve başarısız olduğu noktalar tartışılarak, TDP felsefesine uygun veya aykırı uygulama ve stratejiler konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

---

² Yazar, Kasım 2004-Kasım 2006 tarihleri arasında Makedonya AGİT Misyonunda, Eylül 2009-Eylül 2011 tarihleri arasında ise Azerbaycan AGİT Misyonunda, TDP Uzmanı olarak görev yapmıştır.

1. AGİT Misyonlarının Bulunduğu Ülkelerdeki Polis Teşkilatlarında Bir Reform Aracı: Toplum Destekli Polislik

AGİT'in bu iki ülkede başlattığı TDP çalışmalarını irdelemeden önce TDP kavramının temel felsefesini, ortaya çıkış nedenlerini ve uygulamadaki hedeflerini gözden geçirmekte yarar vardır. Toplum Destekli Polisliğin ortaya çıkışının temel nedenlerinin başında kamu düzeni ve asayişin sadece klasik polislik yöntemleri ile sağlanamayacağı, toplumun da katılımının sağlanması, toplumsal düzenin kamu ve özel kuruluşlarla birlikte, bir ortaklık anlayışı içinde yapılması düşüncesi gelmektedir. Çünkü suç sosyal bir olgudur. Suçlarla mücadele ancak sosyal yöntemlerle mümkündür. Bu da toplumsal düzenin sağlanması sorumluluğunun paylaşılmasını gerekli kılmaktadır. Toplum Destekli Polisliğin teorik temelini ortaya koyanlardan Goldstein, (1979: 237) polisin problemin sebeplerine yönelik çalışmalardan daha çok problemin sonuçlarıyla uğraştığını ve bundan dolayı da başarılı olamadığını ileri sürmüştür. Toplum Destekli Polisliğin ortaya çıkışının temel nedenlerinin bir diğeri ise geleneksel polislik yöntemlerinin polis ile vatandaşlar arasındaki iletişimi ve uzlaşmayı sağlamada yetersiz kalması nedeniyle bu olumsuzluğu gidermek için yeni yöntemlerin uygulanması zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır.

Polis-halk ilişkilerinde yaşanan problemlere çözüm arayışları sonucunda, özellikle 1980'li yıllarda Amerika ve İngiltere'de polis ve halk arasındaki güvensizliği ve gittikçe artan sorunları ortadan kaldırmak için Toplum Destekli Polislik çalışmaları ortaya çıkmıştır. (Bahar, 2002: 292) Bugün birçok ülkede uygulanan ve suç önleme konusunda büyük aşamalar kaydedilen TDP, suçun daha işlenmeden önüne geçmek amacıyla oluşturulmuş bir felsefedir. TDP, bir mahallede yaşayanların, yaşadıkları bölgenin yalnız problemlerini tanımlamada değil çözümleri konusunda da en yetkin kişiler olduğu düşüncesinden doğmuştur. Bu yaklaşım toplum üyeleri ile ortak faaliyetlerde bulunma düşüncesini beraberinde getirmiştir. (Sparrow, Moore & Kennedy, 1990: 14) Gerçekte, bir toplumda suçun azaltılması toplumun her katmanıyla ortak hareket etmeyi gerektirir. Bu katmanlara yargı mensupları, kamu ve özel sektör ve halk dâhildir. Bu nedenle, TDP reaktif ve olaylara müdahaleci polislik anlayışı yerine önleyici, problem çözücü felsefeyi yerleştirmeyi hedefler. (Kaminer, 1994: 112)

Toplumun huzur ve güvenliğinden sorumlu güvenlik güçleri, suçla baş edebilmek için yoğun bir çaba sarf etmek zorunda kalmaktadır. Ancak, suçlarla mücadele etmek için, **sadece** polisiye tedbirleri artırmak yeterli olmamakta, (Bayley, 1994: 3) suçun daha işlenmeden önleyici tedbirler alınması büyük önem arz etmektedir. Suç işlemiş bir şahsın tekrar topluma kazandırılması zor ve masraflı bir iştir. Bu yüzden hem bireylerin hem de toplumun yararı için suçlulukla mücadelede asıl çabanın suçluluğun önlenmesi üzerine odaklanması gerekmektedir. Güvenlik hizmetlerinde esas ilke suçları önlemek hususunda etkin çaba göstermektir. Suçun önlenmesi, pek çok kimse için suçluları yakalayıp adalete teslim ederek potansiyel suçluları caydırma ve suçlunun davranışını

değiştirme anlamına gelmektedir. Fakat günümüzde “suçun önlenmesi” yöntemiyle bu nosyon kastedilmemekte, daha suç işlenmeden önce sebeplerini ve işleme fırsatlarını çeşitli müdahale stratejileriyle azaltma çalışmaları anlatılmak istenmektedir. (Seyhan, 2002: 174) Bu nedenle konu sadece yasal yönden değil sosyolojik açıdan da ele alınmalıdır. Hiçbir suç, sebep ilişkisinden ayrı olarak değerlendirilemez. Araştırmacılar bir bölgedeki suç oranlarının o toplumdaki sosyal faktörlere bağlı olduğunu, (Reis, 1986: 1) olumsuz fiziksel ve sosyal şartların, suçun oluşumuna zemin hazırladığını öne sürerek, bunlar düzeltilmedikçe suç oranındaki artışın kaçınılmaz olacağını ifade etmişlerdir. (Wilson & Kelling, 1982: 33 Suç olgusunu etkileyen şartların birçoğu polis kontrolü dışındadır. Bu sebeple, suçun önleme sorumluluğu sadece polise yüklenemez. (Geller, 1991: 96) TDP felsefesi, klasik polislik anlayışının dışına çıkarak daha geniş bir çerçeveyi kapsamakta (Goldstein, 1987: 7) ve suçların olumsuz sosyal şartların sonucu olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle toplumun diğer unsurlarının da çözüm sürecine katkıda bulunması, devlet ve toplumun birlikte görev yapması gerekmektedir. Bir suç işlendiği zaman tüm toplum bundan zarar görmektedir. Bu noktadan hareketle polisin daha suç oluşmadan suça götüren ortam ve şartları ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetlerde bulunması ve toplumun diğer kesimleri ile sıkı bir işbirliğine gitmesi kaçınılmaz olmaktadır. (Geller, 1991: 98) Sonuç olarak, oluşturulacak suç önleme politikaları ve stratejileri, toplumun tüm kurumlarının ve vatandaşların katılımıyla tespit edilmelidir. (Gladstone, 1980: 5)

Böylece, suçların daha işlenmeden önlenebilmesi ve suça neden olan şartların ortadan kaldırılabilmesi için polis ve diğer kamu ve özel kuruluşların, sivil toplum örgütleri ve vatandaşın aktif olarak işbirliği içinde olmaları TDP'nin temel ilkelerini teşkil etmektedir. (Trojanowicz & Bucqueroux, 1990: 5; Bahar, 2002: 293) Yine, suç oluşumuna neden olan sosyolojik etmenlerin ve suça zemin hazırlayan sebeplerin mutlaka araştırılması ve proaktif polisliğe³ önem verilmesi de TDP'nin temel ilkeleri arasında yer almaktadır.

Literatürde yaygın olarak kullanılan “toplum destekli polislik” (community policing), “problem odaklı polislik” (problem oriented policing), “proaktif polislik” (pro-active policing), vb. kavramlar, suç araştırmaları başlığı altında çok disiplinli çalışmaların ürettikleri yeni kavramlardır. Gelişmiş ülkelerde bu kavramlar iç güvenlik hizmetlerinin kalitesini arttırmıştır. Bu kavramların hayata geçirilmesiyle birlikte klasik polislikte görülen otoriter güvenlik politikaları sona ermiştir. Yeni politika ile birlikte bilimsel, gelişimci ve yeri geldiğinde eleştirel, güç kullanmayı gerektirmeyen yöntem ve yaklaşımların etkili olmaya başladığı gözlemlenmiştir. Modern polislik, etkin, yasalara uygun ve toplum gözünde meşru, bilimsel yöntemlerle yasal güç kullanımını en aza indirmekte ve çalışmalarında, kurum, kuruluş ve vatandaşlarla işbirliği yapmaktır. (Reith 1984: 64)

³ Proaktif polislik, polisin suç işlenmeden önce harekete geçmesini, suçluların yakalanıp adalete teslim edilmesi dışındaki suç önleme metotlarını içerir. Reaktif polislik ise, polisin suç işlendikten sonra harekete geçerek faille ilgili kanunu uygulamasıdır. (Sözen, 2003:13)

Polisin sahip olduğu sosyal statü, sivil toplum kuruluşlarını, kişileri ve kurumları harekete geçirebilmesine, teşvik ve koordine görevi yapmasına imkân sağlayacaktır. Polis sahip olduğu bu statü sayesinde belediyelerden başlayarak her türlü eğitim, sosyal yardım ve sağlık kurumları, gençlik-spor, ulaştırma ve din hizmetleri gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren birçok kurum ve sivil toplum örgütlerini yapacağı aktivitelerin birer parçası haline getirebilecektir. Bu konuda başarılı olabilmenin yolu ise, bahse konu kuruluşlardaki en üst seviyeden en alt kademedeki personele kadar, hem olumsuzlukların denetimi hem de istenen davranışların geliştirilebilmesi ve desteklenmesi için iyi bir işbirliği ortamı oluşturulmasına çalışılmasıdır.

TDP uygulamalarının başında “çok kurumlu yaklaşım” (multi-agency approach) ve “komşuluk gözetimi” (neighborhood watch approach) uygulamaları gelmektedir. Toplum destekli polislik, polis ile diğer kamu ve özel kuruluşların işbirliği içinde olmalarını suça sebep olan koşulların ortadan kaldırılabilmesi için gerekli görmektedir. (Bahar, 2002: 293) Çok kurumlu yaklaşım, suçtan mağdur olanlara yardım edilmesini öngörmekte ve mağdurların sorunlarını ele alarak onların adalet sistemine güvenlerinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar içermektedir. Çok kurumlu yaklaşım, suçun çok boyutlu sosyal bir olgu olmasına ve suçla mücadelede, halkın ve polisin ortak bir eylem plânı çerçevesinde hareket ederek başarılı olunabileceği esaslarına dayanmaktadır. (Bahar, 2002: 297)

Erdem (2007: 27) ise, TDP'nin temel prensiplerinden birisi olan polis-halk ilişkilerini ön plana çıkararak bu uygulamayı “..suç ve suçlularla mücadele yükünü sadece polisin omuzlarına yükleyerek bu sorumluluktan ve dolayısı ile de vatandaşlık görevinden kaçmak değil, bilakis bunu toplumsal bir görev olarak kabul edip polise yardımcı olma ve bu sosyal yükü birlikte omuzlama anlayışını esas alan modern bir polislik felsefesi ve stratejisidir” şeklinde tanımlamaktadır.

TDP kavramının gelişimi ile ilgili olarak yapılan diğer bazı çalışmalarda da, benzer tanımların yapıldığı görülmektedir. (Sözer, 2010: 12; Karakaya ve Gültekin, 2011: 102) Bununla birlikte, bazı çalışmalarda da, TDP kavramının sadece “problem odaklı polislik” olarak tanımlanmaya çalışıldığı da görülmektedir. (Çelik ve diğerleri, 2007: 23) Palacı (2008: 5) da TDP'nin problem odaklı bir polislik hizmeti olduğunu vurgulamakta ve TDP konusunda şu hususlara dikkat çekmektedir: “Karar verme süreçlerinin yenilenmesi ve polis birimleri içerisinde yeni kültürlerin yaratılması ile ilgilidir ancak bu özel taktiksel planlar paketi değildir. Toplum destekli polislik, polisin yerel sorunların ve önceliklerin ne olduğuna karar verileceği zaman halkın taleplerini göz önünde bulundurmasını gerektiren, kapsamlı ve problem odaklı bir polislik taahhüdü önermesidir”.

TDP'nin en önemli unsurlarından bir diğeri olan kurumsallaşma, diğer bir deyişle polis teşkilatında gerçekleştirilmesi beklenen örgütsel değişim, kriz sonrasında yeniden yapılandırılan polis teşkilatları için büyük önem arz etmektedir. Bu konuda, Yılmaz ve Demirci (2004: 5) şunları söylemektedirler. “Toplum destekli polislik, örgütsel değişimi gerektirmektedir. Adem-i merkeziyet, yetki

dağılımı ve uzmanlıkların azaltılması bu yeni yaklaşımın üç ana örgütsel ilkesidir. Bu ilkeler, örgütün dış çevreye dönüklük özelliğini artırma aracıdır”. TDP projesini uygulamaya koyan polis teşkilatlarında uzun vadede yapılması gereken örgütsel değişiklikler konusunda Erdem, (2001: 93) birtakım yapısal değişikliklerin yanı sıra, polis teşkilatının baştan aşağı tüm yapısını yeniden gözden geçirmesi gerektiğini savunmaktadır.

Yapılan bu tanımlama ve yaklaşımlara bakıldığında; TDP anlayışında, genel anlamda, işbirliği, kurumsallaşma ve problem çözme şeklinde adlandırılabilen üç önemli unsurun/kavramın ön plana çıktığı görülmektedir. (OSCE, 2008: 45)

2. AGİT’in Ev Sahibi Ülkelerde TDP Uygulamalarına Katkısı ve Karşılaşılan Sorunlar

AGİT’in Makedonya ve Azerbaycan misyonlarında yürüttüğü TDP çalışmalarında, bahsettiğimiz kılavuz niteliğindeki temel ilkelerine riayet etmeye çalışmakla birlikte, gerek ev sahibi ülke polis teşkilatlarının yöneticilerinin ve çalışanlarının bu uygulamaya henüz hazır olmamaları, gerekse bu yöndeki kurumsallaşmanın sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı, bu ilkeleri tam olarak gerçekleştirmediği gözlenmektedir. Örneğin en önemli ilkelerden birisi olan “işbirliği” ilkesinin uygulanmasına baktığımızda, bu ilkenin genellikle tek taraflı işlediği, yani çoğu zaman AGİT görevlilerinin talepleri ve istekleri neticesinde ortak projelerin ve çalışmaların hayata geçirildiği görülmektedir. İkinci temel ilke/kavram olan “kurumsallaşma” için de araştırma konusu olan ev sahibi ülkelerde tam bir başarıdan söz etmek mümkün gözükmemektedir. Her iki ülkede de bu anlamda, TDP Koordinatörlüğü, Toplum Danışma Grupları ve Suç Önleme Komisyonlarının oluşumları gibi atılan küçük birkaç adımın ötesinde, ciddi bir başarıdan söz edilememektedir. Bu ülkelerde, sadece TDP faaliyetlerini yürütecek bir birimin kurulması ve bu birimde çalışacak görevlilerin atanması yerine bu gruplar ve komisyonlar ile mevcut uygulamalar yürütülmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir.

Bu şekilde, TDP’nin temel ilkelerine riayet noktasında, geçiş sürecindeki bu ülkelerin özel durumlarına göre bir takım esnekliklerin sağlandığı ve yeni uygulamalara gidildiği görülmektedir. AGİT’in TDP ile ilgili yayın ve dokümanlarına göz attığımızda TDP’nin genel ilkelerine sürekli vurgu yapılmakla birlikte krizden çıkan bu ülkelerin içinde bulunduğu şartlara uyacak şekilde bir takım değişikliklere gittiği de görülmektedir. Örneğin, bu ülkelerde demokratik polislik esas hedef olarak belirlenmiş ve TDP bu hedefe ulaşmada önemli faaliyet/proje olarak ele alınmıştır. Ancak toplum odaklı polislik anlayışına ilişkin tek bir evrensel formülün olmadığı belirtilen dokümanlarda, “bu yaklaşım, polis memurlarının, problemlere yerel imkânlarla çözüm bulma ve polislik önceliklerini toplumla birlikte hareket ederek belirleme kabiliyetini sağlayacaktır” denilmektedir. (OSCE, 2008: 46) Yine, AGİT Misyonu kapsamında eğitim desteği sağlanan Makedonya Polis Akademisi’nde AGİT görevlileri

tarafından hazırlanan ders notlarında, TDP şu şekilde tanımlanmıştır: “Toplum Destekli Polislik; suçu azaltmak, önlemek ve ortaya çıkartmak için toplumla aktif olarak işbirliği yapmaktır. Halka kaliteli ve sürekli bir hizmet sağlamak için polis hizmet birimleri ve halk arasında bir ortaklıktır. Halkın endişe duyduğu alanlarda polise, problemlerin tanımlanması ve çözümünde yardımcı olan bir uygulamadır”. Aynı kaynakta toplum destekli polislik prensipleri; toplum ve polis arasında karşılıklı işbirliği, karşılıklı güven, toplumda özel ilgiye muhtaç grupları (özürlüler, yaşlılar, çocuklar vs.) tanıma, toplumun ihtiyaçlarıyla ilgilenme, esneklik, reaktif polislik yaklaşımından proaktif polislik yaklaşımına geçiş ve problem çözme metodu ile sorunların çözümü olarak belirtilmiştir. (OSCE, 2001: 7)

Ancak, yapılan gözlemlerde, AGİT’in temel ilkeleri gerçekleştirme noktasında olduğu gibi, yukarıda sayılan hedefleri ve prensipleri gerçekleştirme konusunda da, araştırma konusu olan ev sahibi ülkelerde istenilen başarıyı yakalayamadığı görülmektedir. Bu olumsuzluğun nedenlerini; toplumun bu değişime hazır olmayışı, polisin uygulama noktasında isteksizliği, uzun yıllardır uygulanan klasik polislik yaklaşımının terk edilmesinin zorluğu, yöneticilerden gelen direnç, uluslararası bir kuruluştan ve yabancı polislerden emir/eğitim almanın gururlarına dokunması gibi değişik faktörlerle açıklamak mümkündür.

Bu olumsuzluğun bir diğer önemli ayağını da ev sahibi ülkelerin demokratik bir yapıya kavuşması sürecinde yaşanan sorunlar oluşturmaktadır. AGİT’in TDP’yi “Demokratik Polislik” kavramına ulaşmak için bir araç olarak gördüğünü ve bunun önceki bölümde anlatılan TDP kavramı, felsefesi ve prensipleriyle uyum gösterdiğini belirtmiştik. Gerek AGİT dokümanlarına, gerekse AGİT misyonlarında görevli personelin beyanlarına ve gerekse misyonlardaki uygulamalara bakıldığında bu düşünce daha da kuvvetlenmektedir. Örneğin, AGİT yayınları arasında yer alan, “Demokratik Polislik Kılavuzu” (OSCE, 2008: 46) isimli dokümanda polislik, öncelikle bir kamu hizmeti olarak vurgulanmaktadır. Aynı başlık altında polisin temel görevleri ise; “toplumun huzuru ile kanunların ve asayişin devamını sağlamak, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak (özellikle yaşam hakkı), suçu tespit etmek ve önlemek, suç korkusunu azaltmak, vatandaşa yardımcı olmak ve kamu hizmeti sunmak” şeklinde anlatılmaktadır. Aynı dokümanda, “Polisin Sorumluluğu ve Şeffaflığı” ana başlığı altında da “Toplum Merkezli Polislik” projeleri başlığı altında TDP yaklaşımının polise ve vatandaşa sağladığı katkılar üzerinde durulmaktadır. AGİT Genel Merkezi’nde, Polisiye Konular Daire Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Marion, (2010: 17) Haziran 2010’da Bakü’de düzenlenen, “Uluslararası Toplum Destekli Polislik Konferansı”nın açılış konuşmasında, TDP’yi demokratik polisliğin bir aracı olarak tanımlamış ve bu anlayışın temel prensipleri için yukarıda bahsedilen “Demokratik Polislik Kılavuzu”na atıf yapmıştır. Marion, konuşmasının devamında, TDP uygulamasından faydalanan esas tarafın toplumun kendisi olduğunu söylemektedir.

Oysa demokratik polisliğin gerekli kıldığı bu uygulamaları ev sahibi ülkelerde kısa sürede gerçekleştirmek zor gözükmektedir. Çünkü uzun süre demokratik polislik ilkelerinden ve insan hakları uygulamalarından uzak görev yapmış polis teşkilatlarında bu tür değişimler sancılı olmakta ve zaman

almaktadır. Kendine özgü bir polis alt kültürüne ve kökleşmiş bir yapıya sahip polis teşkilatlarında böyle bir örgütsel yapı değişikliğinin kısa sürede gerçekleşmesi beklenmemelidir. Komünist bir rejim altında bu tür olumsuz uygulamaları içselleştiren ve teşkilat yapısını kendine göre şekillendiren polis teşkilatlarında ise bu değişim çok daha zor ve zaman alıcı olmaktadır. Bu nedenle TDP projesi kapsamında, hemen belirtmek gerekir ki; TDP'nin esasları evrensel olmakla birlikte, uygulanma şekli, her ülkenin/toplumun kendine özgü yapısal ve kültürel farklılıkları nedeniyle, değişik şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. TDP'nin uygulandığı toplum ve ülke koşullarına uygun olarak bu şekilde esneklikler göstermesi de zaten TDP'nin doğasına uygundur. Çünkü belli bir ülkede uygulanmış ve başarılı olmuş bir modelin; kültürü ve ihtiyaçları tamamen farklı diğer bir ülkede aynen uygulanmasının, beklenmeyen ve hedeflenmeyen sonuçları beraberinde getirmesi muhtemeldir.

AGİT'in Makedonya ve Azerbaycan misyonlarında TDP ile ilgili uygulamalara ve karşılaşılan olumsuzluklara değindikten sonra, bu ülkelerde AGİT'in kendisine hedef belirlediği ve polis teşkilatlarında gerçekleştirmek istediği TDP uygulamalarını yukarıda vurgulanan temel kavramlar - işbirliği, kurumsallaşma ve problem çözme metodu- çerçevesinde değerlendirmek uygun olacaktır.

2.1. Makedonya Polis Teşkilatında TDP Uygulaması

Yugoslavya'nın parçalanmasının ardından 1991'de bağımsızlığını ilan eden Makedonya'da, 2001 yılına kadar geçen on yıllık süre içerisinde ciddi anlamda bir sorun yaşanmadı. 29 Nisan 2001 tarihinde Arnavut militanlarla Makedon askerleri arasında etnik bir çatışma patlak verdi. Ancak çatışmalar NATO'nun ve Avrupa Birliği'nin müdahalesi sonucu çok fazla yayılmadan önlendi ve 13 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan Ohrid çerçeve antlaşmasıyla taraflar arasında ateşkes sağlandı. Bu antlaşma gereğince AGİT'in, Makedonya Cumhuriyeti'nde polislerin eğitimi konusunda büyük bir görev üstlendi. Bu çerçevede TDP, AGİT'in Makedonya'da önem verdiği ve hayata geçirilmesini titizlikle takip ettiği bir proje oldu. TDP uygulaması ilk defa 2001 yılının sonbaharında, kriz yaşanan bölgelerde etnik dengenin gözetilmesi ve yeni polislerin atanması probleminin çözülmesi aşamasında gündeme geldi. Polislerin atanması, TDP projesinin "Güven inşası" olarak adlandırılan birinci aşamasında başladı. Bu aşamada Makedonya Hükümeti ile birlikte bir çalışma yürüten AGİT, polisle halk arasında yaşanabilecek bir çatışmadan kaçınmak amacıyla atamaların şartlarını ve istihdam politikasını belirleyen bir zemin oluşturmaya çalışıldı. Polislerin atanması ile ilgili bu çalışma TDP'nin temeli ve başlangıcı olarak kabul edildi. 2002 yılının ocak ayı ile haziran ayı arasında, AGİT'in güçlü çabaları sonucu, problemler bölgedeki polis atamalarının gerçekleştirilmesi sağlandı. Bu dönem, toplum destekli polisliğin ilk defa tanıdığı ve stratejisinin dizayn edildiği süreç oldu. Bu kapsamda, Aralık 2001'de, Makedonya hükümeti ve AGİT, yeni polis adayları için hazırlanan ortak eğitim programında, her iki tarafın karşılıklı yetki ve sorumluluklarını belirleyen protokole son şeklini verdiler. (Chassagne, 2005: 2)

Makedon Hükümeti ile AGİT'in TDP projesini hayata geçirme konusundaki ilk ciddi adım, Mayıs 2002'de Makedonya'da gerçekleştirilen TDP konferansında atıldı. Konferans sonrası yapılan önerilerden birisi, polis, belediye ve vatandaşların bir araya gelmesi ve toplumun güvenliği ile diğer sosyal problemleri birlikte tartışabilecekleri bir forumun oluşturulmasını sağlamaktı. Böylece, dâhili etnik tansiyonu düşürebilecek ve polis ile halk arasındaki güveni tesis edebilecek olan *Community Advisory Groups-Toplum Danışma Grupları*'nın temelleri atılmış oldu.⁴ 2003 yılında, *Toplum Danışma Grupları*'nın tanıtımı ve uygulanma şeklini anlatan seminer ve grup çalışmaları yoğunlaştı. Bu bağlamda, Gostivar, Tetova, Kumanovo ve Üsküp şehirlerinde seminerler düzenlendi. Bu yeni anlayışı yerleştirme amacıyla AGİT görevlileri; polis müdürleri, belediye başkanları ve vatandaşlarla çok sayıda toplantı ve ikili görüşmeler gerçekleştirdiler. Bu anlayışın ülke geneline yayılabilmesi için insan kaynağına duyulan ihtiyacın bir neticesi olarak, ilk etapta 562 polis adayı, AGİT'in desteğiyle Polis Akademisinde eğitilerek alanda görev almaları sağlandı. Daha sonra da, bir taraftan bu adayların sisteme entegrasyonları gözlenirken diğer taraftan da hizmet içi eğitim programları ile bu süreç hızlandırıldı. Aynı yılın Mart ayında, etnik problemlerin yaşandığı farklı bölgelerden seçilen 32 polis memurunun, *Toplum Destekli Polis Koordinatörlüğü* eğitimleri başladı. Üç modül halinde düzenlenen eğitim esnasında, Hollanda'ya da kısa süreli bir eğitim gezisi düzenlenerek buradaki TDP uygulaması yerinde izlendi. Eylül ayında gelindiğinde, bu koordinatörlerden bazıları kendi sorumluluk alanlarında *Halk Danışma Grupları*'nı oluşturmaya başladılar. Bu bağlamda, eski kriz bölgelerinde ve bu bölgelerin dışında olmak üzere, 200'den fazla köyü kapsayan toplam 54 *Toplum Danışma Grubu* oluşturularak faaliyete başlandı. Ancak, bununla birlikte, Pazos'un (2010: 6) da vurguladığı gibi, AGİT'in desteği ve baskısı olmasa tüm bu faaliyetlerin durabileceği de bir gerçektir.

AGİT bu ülkedeki TDP uygulamaları çerçevesinde polis teşkilatında etnik dengenin gözetilmesi ve muhtemel bir etnik çatışmayı engelleyici bir yapıya kavuşturulmasına çaba göstermiştir. Bu amaçla polis teşkilatında tüm etnik unsurların adil bir şekilde görev alabilmeleri için aday seçimlerinde ülkenin nüfus oranlarına göre aday seçmeye özen gösterilmiştir. Yakın zamanda birbirleriyle çatışmış farklı etnik kökenden gelen polis adayları, polis okullarındaki temel eğitimleri sırasında oldukça uyumlu, barışçıl ve gelecek adına umut vadeden bir tavır içerisinde olmuşlardır. Bu birliktelik ve birbirlerine saygı gösterme durumu, mezuniyetten sonraki meslek yaşamlarında da nispi olarak devam etmiştir. (Dikici, 2007:137) Ancak yaşanan görece bu olumlu gelişmelere karşın, polis teşkilatında ve devletin diğer birimlerinde etnik unsurların ülkedeki nüfus yapısına paralel bir seviyede görev yaptığını söylemek zordur. Örneğin Makedonya'da Arnavutların polis teşkilatlarında büyük oranda görev almaya başlamalarına rağmen, Türk, Boşnak, Roman gibi diğer etnik unsurların aynı oranda görevlendirilmemesi bir diğer sorun kaynağı

⁴ Yazarın da görev aldığı Makedonya AGİT Misyonunda, Toplum Destekli Polislik Programı kapsamında oluşturulan "Toplum Danışma Grupları", polis-halk bütünleşmesinde çok önemli bir görev ifa etmiş ve yıllardır süren etnik ayrışma bu sayede aşılmaya çalışılmıştır.

olarak gözükmektedir. (Dikici, 2007:145) Ancak AGİT'in bu ülkede farklı etnik unsurlardan oluşan bir polis teşkilatı oluşturmak üzere başlattığı polis eğitim faaliyetleri, yaşanması muhtemel bir etnik çatışmayı tamamen önlemeye yetmese de bu alanda önemli bir “dalgakıran” görevi göreceği açıktır.

2007 yılına gelindiğinde, Makedonya’da TDP’nin kurumsallaşmasına yönelik çabaların başladığı görülmektedir. Bu bağlamda, ilk etapta *Toplum Danışma Grupları*’na bir resmiyet kazandırılmak istendi, ancak, bu grupların yapısal ve işlevsellik açısından bazı zayıf noktaları vardı. Bu zayıf noktaları ortadan kaldırmaya yönelik düşünülen, *Yerel Suç Önleme Konseyleri*’nin oluşturulmasına karar verilerek, çalışmalar başlatıldı ve başta Üsküp olmak üzere Gostivar, Tetova ve Kumanovo’da bu konseyler oluşturuldu. Bu şekilde TDP uygulamaları kısmen de olsa kurumsallaşmaya başlamış oldu. 2009 yılı ve devam eden süreçte de kurumsal bir nitelik kazanan bu toplantılar, AGİT görevlilerinin de katılım ve destekleri ile devam etti. (Fert, 2010) Günümüz itibarıyla, Makedonya’da TDP faaliyetleri kapsamında uygulanan projelerin, “polisye işler”, “daha fazla profesyonellik” ve “organize suçlar ve terörizm” adı altında üç ana başlık altında toplandığını söyleyen Türker, (2012: 3) bu projelerin uygulanmasında AGİT halen itici güç olarak rol üstlendiğini ifade etmektedir.

Makedonya’da TDP uygulamalarının geldiği noktayı değerlendirilmek için, tüm bu anlatılanları, TDP’nin temel kavramları olan, işbirliği, kurumsallaşma ve problem çözme metodunu birer ölçüt olarak kullanmak suretiyle tekrar irdelemek yararlı olacaktır.

İşbirliği bağlamında yapılacak değerlendirmede; 2003 yılında, dâhili etnik tansiyonu düşürebilecek ve polis ile halk arasındaki güveni tesis edebileceği düşünülen *Toplum Danışma Grupları*’nın oluşturulması atılan ilk ciddi adım olarak görülmektedir. Devamında, bu yeni anlayışın ve işbirliği bağlamındaki uygulamaların yerleştirilmesi amacıyla, AGİT görevlilerini, polis müdürleri, belediye başkanları ve vatandaşlarla çok sayıda toplantı ve ikili görüşmeler gerçekleştirmesi de bu anlamda dikkate değer bulunmaktadır.

İkinci temel kavram olan kurumsallaşma bağlamındaki gelişmelere bakıldığında ise; Makedonya’da TDP kapsamında, her ne kadar birçok proje ve faaliyet hayata geçirilmiş olsa da, bu noktada ciddi bir gelişmenin sağlanamadığı görülmektedir. Hollanda’da eğitilerek ülkeye dönen ve TDP koordinatörü olarak adlandırılan 32 kişilik personelin tamamen TDP hizmetlerine görev almaması, hatta bu anlamda bir görev tanımlamalarının dahi yapılamaması bu kanaati daha da güçlendirmektedir. İlk başlarda oluşturulan Toplum Danışma Gruplarının da zaman içerisinde kurumsal bir yapıya dönüşmemesi, devam eden süreç içerisinde, yeni bir yapılanmaya gidilerek, bu grupların tamamlayıcısı konumunda olan yerel Suç Önleme Konseyleri’nin oluşturulmasının da, TDP uygulamalarına, kurumsallaşma adına bir ivme sağlayamadığı görülmektedir. Zira bu konseylerin de, süreç içerisinde herhangi bir resmiyet kazanamadığı, Makedon polis teşkilatının organizasyon şeması içerisinde kendine bir yer bulamadığı anlaşılmaktadır.

Son olarak da, TDP çerçevesinde problem çözme metotlarının etkin bir şekilde kullanılması noktasında elde edilen gelişmelere ve yapılan faaliyetlere bakıldığında, Toplum Danışma Grupları ve Yerel Suç Önleme Komisyonlarının rutin toplantılar düzenlediği, bu toplantılarda dile getirilen problemlere yine klasik yöntemlerle çözüm yollarının arandığı ve yeni bir yaklaşımın/yapılanmanın sağlanamadığı görülmektedir. Bunun olumsuz bir sonucu olarak ta, uygulamaya konulan TDP faaliyetlerine rağmen, mevcut problemlerin hızlı ve etkin olarak çözüme kavuşturulamadığı, polisin toplum içerisinde eski uygulamalardan farklı bir ‘problem çözücü’ rolünü benimseyemediği, böylece polisin halkın içinde daha görünür olmasını ve daha fazla yer almasını sağlayacak yeni bir oluşumun sağlanamadığı, mevcut teşkilat yapısının ve klasik polislik yaklaşımının büyük ölçüde muhafaza edildiği görülmektedir. Oysa AGİT’in TDP anlayışında önemli bir yer tutan problem çözme metodu, önleyici polislik anlayışının temellerini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, Makedonya’da TDP uygulamalarının geldiği nokta, TDP’nin temel kavramlarını ölçüt olarak kullanarak değerlendirildiğinde, süreç içerisinde TDP adına gerçekleştirilen birçok proje ve bu projeler kapsamında hayata geçirilen birçok faaliyete rağmen, TDP’nin genel amaçları ve hedefleri noktasında tam olarak istenilen noktaya gelinemediğini söylemek mümkündür.

2.2. Azerbaycan Polis Teşkilatında TDP Uygulaması

Azerbaycan 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra, uluslararası kuruluşların da desteği ve katkılarıyla, bir taraftan ekonomik ve siyasi bağımsızlık inşa edilirken, diğer taraftan demokratikleşme adına birçok proje hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, polis teşkilatında da, reformlar ve yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında, yeni bir polislik anlayışı arayışına girilmiştir. Bu noktada AGİT uluslararası bir aktör olarak Azerbaycan’ın bu hedef ulaşması için önemli bir rol üstlenmeye hazır olduğunu göstermiştir. 2003 yılında başlayan görüşmeler, 2006 yılına gelindiğinde sonuç vermiş ve demokratik polisliğin inşa edilmesi sürecinde ele alınan TDP uygulaması, yeni ve uygulanabilir bir polislik anlayışı olarak kabul edilmiştir. Böylece TDP Azerbaycan’da ilk olarak, AGİT’in “Polise Destek Programı“ kapsamında, İçişleri Bakanlığı’nın onayı ve AGİT Bakü Ofisi’nin desteği ile 2006 yılının haziran ayında başlatılmıştır.⁵ Uygulama pilot bölge olarak 120.000 nüfuslu Mingeçevir şehrinde, AGİT görevlisi iki TDP polis uzmanının desteğiyle hayata geçirilmiştir. 2007 yılında Türkiye’den gelen bir polis uzmanı ile birlikte, projenin Ali Bayramlı (Şirvan) ilinde de uygulanmaya başlandığı, 2008 yılına gelindiğinde, dokuz il ve ilçenin daha proje kapsamına dâhil edildiği görülmektedir. (Karademir, 2009: 12)

⁵ Yazarm, 22 Haziran 2011 tarihinde, Azerbaycan İçişleri Bakanlığında, Toplum Destekli Polislik Şube Müdürü, Aziz Bağışova ile yaptığı görüşme esnasında ifade edilmiştir.

2009 yılında ise, Azerbaycan İçişleri Bakanlığı, TDP projesi kapsamında, polis teşkilatı bünyesinde yeni bir yapılanmaya gitmiş, il ve ilçelerde yeni polis noktaları (İnzibati Polis Sahaları/Polis Mıntıkaları) oluşturmuştur. Yine, 29 Mayıs 2009 tarihinde, Polis Kanunu'nda yapılan bir değişikliklikle, bu projenin temel taşlarından birisi olan, Halk Danışma Gruplarının (Arazi Maslahat Şuraları/İçtimai Şuralar) tüm il ve ilçelerde oluşturulmasına imkân tanınmıştır. (Karademir, 2009: 13)

2010 yılına gelindiğinde ise, Şeki ve Lenkaran şehirlerinin de projeye kapsamına alınmasıyla toplam 12 il ve ilçede yürütülen proje, Mart ayı itibariyle, AGİT Misyonu kapsamında Türkiye'den gelen bir polis uzmanının öncülüğünde, Nahcivan Özerk Cumhuriyetinde de uygulanmaya başlamıştır. 2011 yılında, Azerbaycan Hükümetinin isteği üzerine, AGİT'in bölgelerdeki ofisleri kapatılarak, faaliyetlerin Bakü merkezden yürütülmesi ve takip edilmesi kararı alınmıştır. Bu karar üzerine, Mayıs ayında Nahcivan'da bulunan AGİT ofisi kapatılmış, devam eden süreç içerisinde, Eylül ve Aralık aylarında Mingeçevir ve Deveci (Şabran) ofisleri de kapatılarak personel Bakü merkeze dönmüştür. (Karademir, 2011: 13)

2012 yılı itibariyle, AGİT'in Polise Destek Programı kapsamında, Bakü Merkez Ofisi'nde bulunan polis uzmanları, Azerbaycan Polis Teşkilatı'nın TDP faaliyetlerine desteklerini sürdürmektedirler. (Özbey, 2012: 2)

Azerbaycan'da TDP uygulamalarının geldiği noktayı daha iyi değerlendirebilmek için, Makedonya örneğinde olduğu gibi, yine, TDP'nin temel kavramları olan, işbirliği, kurumsallaşma ve problem çözme metodunu birer ölçüt olarak kullanmak suretiyle, bir değerlendirme yapmak daha anlamlı olacaktır.

Azerbaycan'da TDP uygulamaları kapsamında oluşturulan "Arazi Maslahat Şuraları" aslında bir kurumsallaşma gayreti gibi gözükse de, gerek temsil kabiliyetleri, gerekse icra ettikleri faaliyetler açısından ele alındıklarında, hedeflenen işbirliğini gerçekleştirme noktasında daha fazla rol oynadıkları görülmektedir. Süreç içerisinde, polis kanununda yapılan bir değişikliklikle bu şuraların her il ve ilçede oluşturulabilmesine imkân tanınması da, bu işbirliğinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi adına atılan önemli bir adım olarak kabul edilebilir. Ancak, bu şuraların, beklenen şekilde yaygınlaştırılmadığı gibi istenilen seviyede fonksiyonel olamadıkları da görülmektedir.

Kurumsallaşma adına elde edilen kazanımlara bakıldığında, bu noktada Azerbaycan'da da Makedonya örneğinde olduğu gibi, ciddi bir ilerlemenin sağlanamadığı görülmektedir. TDP projesinin bir sonucu olarak oluşturulan "İnzibati Saha Reislikleri" bir kurumsallaşma örneği gibi gözükse de, bu yapılanmanın TDP faaliyetlerine katkısı olsa da, mesailerinin çoğunu, hatta tamamını klasik polislik faaliyetleri hasretmeleri, bu yapılanmanın TDP adına bir kurumsallaşma olarak görülmesine engel teşkil etmektedir. Makedonya örneğinde olduğu gibi, Azerbaycan'da da TDP faaliyetlerinden sorumlu, büro ya

da şube seviyesinde bir birimin kurulamadığı, dolayısıyla burada da, kurumsallaşma adına ciddi bir ilerlemenin sağlanamadığı görülmektedir.

Problem çözme metodu/önleyici polislik noktasında yapılacak bir değerlendirme de ise, yukarıda bahsedilen “İnzibati Saha Reislikleri” ön plana çıkmaktadır. TDP uygulamasının bir sonucu olarak ortaya çıktığı bilinen bu yeni yapılanmanın, önleyici polislik faaliyetleri açısından önemli bir rol oynadığı/oyunacağı değerlendirilmektedir. Saha Reislikleri'nin oluşturulmasıyla, Azerbaycan'da polisi daha fazla görünür ve ulaşılabilir konuma geldiği gözlenmektedir. Bu durumu, TDP'nin temel kavramlarından birisi olan önleyici polislik anlayışının ülkede daha hızlı yaygınlaşmasına yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, TDP'nin temel kavramları çerçevesinde yapılan değerlendirmede, Makedonya örneğinde olduğu gibi Azerbaycan'da da, TDP çerçevesinde gerçekleştirilen birçok proje ve faaliyete rağmen, TDP'nin genel amaçları ve hedeflerine tam olarak ulaşamadığını söylemek mümkün olabilmektedir.

3. TDP Uygulamalarına Tepkiler, Karşılaşılan Sorunlar ve Projelerin Geleceği

Önceki bölümlerde vurguladığımız olumsuz manzaraya karşın, AGİT'in Makedonya ve Azerbaycan'da yerel hükümetlerle işbirliği içerisinde başlattığı TDP uygulamalarının, ev sahibi ülkelerin polis teşkilatlarına birçok yönden olumlu katkılar sağladığı ve bu ülkelerde yeni bir polislik anlayışının yerleşmesine öncülük yaptığı görülmektedir.

Çalışma kapsamında olan Makedonya'da 2001 yılında başlayan TDP faaliyetlerinde AGİT etkin rol üstlenmiştir. Bu bağlamda, Polis Akademisine öğrenci seçimi ve alımı, bu öğrencilerin eğitimi, mezun olan polis adaylarının etnik dağılıma uygun bir şekilde atamalarının yapılmasında AGİT etkin bir rol almıştır. Devam eden süreç içerisinde ev sahibi ülke polislerinden seçilen bir grup polisin TDP konusunda eğitilerek, AGİT polis uzmanları tarafından başlatılan projelerin uygulanması aşamasında aktif rol almaları sağlanmıştır. 2003 yılında oluşturulan “Toplum Danışma Grupları” ile sivil vatandaşlar da bu uygulamaların içerisine dahil edilmişlerdir. 2004-2007 yılları AGİT ve ev sahibi ülke polis teşkilatı açısından çeşitli TDP projelerinin yoğun bir şekilde uygulandığı yıllar olmuştur. 2007 yılında ise TDP faaliyetlerinin kurumsal bir nitelik kazanması ihtiyacı görülmüş ve bunun üzerine “Yerel Suç Önleme Konseyleri” oluşturularak uygulamalar yerel polise devredilmeye başlanmıştır. Günümüzde gelinen noktada, Makedonya'daki TDP uygulamalarının daha çok yerel polis tarafından takip edildiği, “Suç Önleme Konseyleri” dışında ciddi bir kurumsal yapılanmanın gerçekleşemediği, AGİT personelinin katkı ve desteklerinin halen devam ettiği ancak bunların daha çok ortak bazı projeler yapma ve farklı konularda tavsiyelerde bulunma şeklinde olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamındaki ikinci ülke olan Azerbaycan'da ise, TDP faaliyetlerinin yine bir proje kapsamında, 2006 yılında AGİT tarafından başlatıldığını görmekteyiz. Proje ilk önce, Mingeçvir şehrinde başlatılan uygulama kapsamında birçok proje/faaliyet hayata geçirilmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında, projenin başarılı bir şekilde yürütülmesi sonucu elde edilen olumlu sonuçlar görülmeye başlanmış ve bunun üzerine, İçişleri Bakanlığı tarafından dokuz il/ilçe daha proje kapsamına dâhil edilmiştir. 2009 yılında ise, Azerbaycan İçişleri Bakanlığı, TDP projesi kapsamında, polis teşkilatı bünyesinde yeni bir yapılanmaya giderek, il ve ilçelerde "İnzibati Polis Sahaları"nı oluşturmuştur. Yine aynı yıl, Polis Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle, bu projenin temel taşlarından birisi olan, "Arazi Maslahat Şuraları"nın tüm il ve ilçelerde oluşturulmasına imkân tanınmıştır. 2010 yılı Mart ayında ise, Nahcivan Özerk Cumhuriyetinde de TDP projesi uygulanmaya başlanmıştır. 2011 Yılında, AGİT'in bölgelerdeki ofisleri kapatılarak, faaliyetlerin Bakü merkezden yürütülmesi ve takip edilmesi kararı alınmıştır. 2012 yılı itibariyle, AGİT'in Polise Destek Programı kapsamında, Bakü Merkez Ofisi'nde bulunan Polis Uzmanları, Azerbaycan Polis Teşkilatı'nın TDP faaliyetlerine desteklerini sürdürmektedirler. Ancak, tüm bu düzenlemelere ve oluşturulan yeni yapılanmalara rağmen, gerek Makedonya'da, gerekse Azerbaycan'da kurumsallaşma adına, ciddi bir ilerlemenin sağlanmadığı görülmektedir. Günümüz itibariyle de, Makedonya'da TDP faaliyetleri, genel olarak TDP koordinatörleri ve Yerel Suç Önleme komiserleri tarafından organize edilirken, Azerbaycan'da bu faaliyetler, merkezde ve illerde idarenin belirlediği ancak TDP ile ilintili herhangi bir resmi pozisyonları olmayan personel tarafından koordine edilmektedir. Dolayısıyla, her iki ülkede de projelerin uygulanması ve faaliyetlerin devamı konusunda AGİT'in varlığı "hareket ettirici güç" olarak devam etmektedir.

Buraya kadar yapılan anlatımlar ışığında, AGİT Misyonlarındaki TDP uygulamalarını değerlendirdiğimizde, her ne kadar elimizde sayısal veriler olmasa da, gerek Makedonya'da, gerekse Azerbaycan'da başta polis-halk ilişkileri olmak üzere birçok alanda kısmi iyileşmelerin ve gelişmelerin olduğu gözlenmektedir. Ancak, TDP faaliyetleri açısından oldukça zengin uygulamalara imza atan AGİT'in, projeyi kurumsallaştırma ve ev sahibi ülkelerin polis teşkilatlarında içselleştirme adına aynı başarıyı gösteremediği görülmektedir. Zira AGİT'in misyonlarında, TDP uygulamalarının bir proje halinde, ev sahibi ülke polis teşkilatlarına sunulmakta/önerilmekte, devam eden süreç içerisinde ise, strateji gereği, uygulamanın ve sorumluluğun kademeli olarak tamamen yerel polise devredilmesi hedeflenmektedir. Ancak, her iki ülkede de, AGİT'in bu hedefinin tam olarak gerçekleşmediği görülmektedir. Geçen süreçte, yerel polis teşkilatlarında, sadece TDP faaliyetleri ile görevli bir birimin oluşturulamaması ve TDP koordinatörleri olarak seçilen polisler için bir görev tanımlamasının dahi yapılamaması bu kanaati güçlendirmektedir.

Sonuç

AGİT'in birçok ülkede yürüttüğü polis reform çalışmalarından iki önemli ayağı olan Makedonya ve Azerbaycan'daki TDP uygulamaları, bu makalenin konusunu teşkil etmektedir. Her iki ülkede Sosyalist rejimlerle yönetilmiş ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanmış ülkelerdir. Bu süreçte bir Balkan ülkesi Makedonya etnik çatışmalara sahne olmuş ve Azerbaycan da komşusu Ermenistan'la bir savaş yaşamıştır. Her iki ülkenin polis teşkilatı da komünist idarenin baskı aracı olarak görev yapmış ve Batı ülke polis teşkilatlarında gözlenen standartlardan uzak yapıya sahip teşkilatlarıdır. Soğuk savaş sonrası AGİT'e, artan etkinliğine paralel olarak bu ülke polis teşkilatlarında reform yapma konusunda bir misyon yüklendi. Bu reform çalışmaları çerçevesinde ise Toplum Destekli Polislik projesi AGİT'in en çok üzerinde durduğu projelerden birisi oldu. AGİT'in bu tür çatışmalardan çıkan ülkelerde gerçekleştirdiği polis reform çalışmalarında birkaç temel noktayı göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Birincisi AGİT bu ülkelerin mevcut polis teşkilatlarının yerine geçerek o ülkenin güvenliği sağlama gibi bir misyonu yoktur. Temel hedef bu ülkelerin yerel polislerini eğitmek, yol göstermek ve yardımcı olmaktır. Bunu yaparken de mutlaka o ülkenin İçişleri Bakanlığı ve yerel polis yetkilileri ile işbirliği ile hareket edilmekte ve kararlar ortak alınmaktadır. AGİT'in hedefleri arasında açıkça belirtilmese de, uzun vadede AGİT bu ülkelerin Avrupa Birliği üyesi olabilmeleri için gerekli reformları gerçekleştirme ve yol haritası çizme gibi bir rol üstlenmiştir. Bunun için AGİT çabalarını, özellikle yerel polislerin reformdan geçirilmesine ve polis teşkilatının Avrupa Birliği standartlarında bir yapıya kavuşturulmasına yoğunlaştırmış bulunmaktadır. Bütün bunlar her iki ülkedeki TDP çalışmalarını yakından incelemeye değer kılmaktadır.

Makedonya'da, 2001 yılından itibaren, polis adaylarının seçimi, Polis Akademisine kabulleri ve burada eğitilmeleri, eğitim sonunda farklı bölgelerde görevlendirilmelerine kadarki tüm süreçte AGİT aktif olarak yer almıştır. Yine bu çabalara eş zamanlı olarak TDP çalışmaları ciddi bir şekilde başlatılmış ve bu konuda yerel polise eğitim verilmiştir. Benzer şekilde AGİT, Azerbaycan'da polisle ilgili tüm faaliyetlerini, Polise Destek Programı kapsamında 2006 yılının sonlarına doğru başlatmış ve çalışmalar Toplum Destekli Polislik projesi üzerinden yürütmektedir.

Bu iki ülkedeki toplum destekli polislik yaklaşımı ilk etapta hem polis teşkilatları tarafından, hem de toplum tarafından göreceli olarak destek görmüştür. Makedonya'da kriz bölgelerindeki polis atamalarının problemsiz gerçekleşmesi, etnik dengeyi sağlama adına farklı etnik gruplardan seçilen yeni polis adaylarının eğitimi; polis-halk ilişkilerinde gözle görülür iyileşme sağlanmasına ve polisin toplumda saygınlığının artmasına neden olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde Azerbaycan'da; ilk defa halkın da katılımıyla Polis Günü kutlamaları, polis kanununda değişiklik ile TDP'nin kurumsallaşması, TDP faaliyetleri için polislerin eğitimi, Polis Akademisi'nde TDP için modül sınıflar oluşturulması, polis-medya ilişkilerinde sağlanan gelişme, polis-halk ilişkilerinde kısmî iyileşmeler gibi olumlu gelişmeler,

Azerbaycan polisine destek bağlamında olumlu katkılardır. Polis-halk ve polis-medya ilişkilerinin gelişmesi, TDP uygulamaları çerçevesinde beklenen somut hedefler arasındadır.

İlk baştaki tüm olumlu kazanımlara rağmen, TDP projelerinin başlangıcında gözlemlenen istek ve azmin, zaman içerisinde kaybolmaya başladığı ve yerel polisin bu uygulamalara sahip çıkma hususunda yavaş davrandığı görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak AGİT'in hedeflediği kurumsallaşma ve uygulamanın yerel polis tarafından sahiplenilmesinin/içselleştirilmesinin tam olarak gerçekleştirilemediği ve beklenen sonuçların tam anlamıyla elde edilemediği görülmektedir. Örneğin; AGİT'in ev sahibi ülkelerde başlattığı projeleri süreç içerisinde yerel birimlere devretme amacı tam olarak gerçekleştirilememiş, AGİT bu projelerin sürdürülmesi için sürekli çaba gösteren bir kuruluş olma rolünden sıyrılamamıştır. TDP projesi adı altında yürütülen bu uygulamaların, kurumsallaşma noktasında da ciddi bir gelişme sağlanamamıştır. Süreç içerisinde oluşturulan *Toplum Danışma Grupları* ve *Yerel Suç Önleme Konseyleri* ve bunların faaliyetleri, sadece AGİT tarafından yürütülen proje çalışmaları şeklinde kaldığı, bu faaliyetlerin yerel polise tamamen devredilemediği anlaşılmaktadır. Geçen süreçte, polis teşkilatında, sadece TDP faaliyetleri ile görevli bir birimin oluşturulamaması ve TDP koordinatörleri olarak seçilen polisler için bir görev tanımlamasının yapılamaması da bu kanaati güçlendirmektedir.

TDP uygulamasının tam anlamıyla benimsenip uygulamaya geçirilememesinin sebeplerine bakıldığında, öncelikle, her iki ülkede de, TDP işinin sadece TDP polislerinin görevi olduğu, diğer polislerin klasik polislik yapmaya devam edeceği şeklindeki yanlış bir algılamının olduğu görülmektedir. Diğer bir sebep ise, uzun yıllar komünist bir rejimde görev yapan polislerin oluşturduğu polis alt kültürüdür. Bu kültürün çok kısa sürede yok edilerek bu polislere demokratik polislik, halka hizmet eden polislik gibi kavramların benimsenmesi zordur. Bu kavramların benimsenmesi ve TDP'nin hedeflediği polislik anlayışına ulaşabilmesi için belli bir zamanın geçmesi gerekmektedir. AGİT'in Avrupa kriterlerine göre yetiştirdiği polisleri ve TDP polislerine komünist dönemden kalma "eski polislerin" direnç göstermesi sürpriz sayılmamalıdır. Bu polislerin halen görevlerini devam ettirdiği bir polis teşkilatında eskiyle tamamen farklı bir yaklaşımla yetiştirilen polis adaylarının ve TDP görevlisi polislerin birlikte görev yapacak olması, önemli bir handikapı beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak, gerek bu yanlış algıların ortadan kaldırılabilmesi, gerekse TDP uygulamalarından beklenen neticelerin tam olarak elde edilebilmesi için, bu uygulamanın, TDP'nin temel kavramları olan işbirliği, kurumsallaşma ve problem çözme metodu çerçevesinde ele alınmasının ve sahiplenilmesinin/içselleştirilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir. Ancak, çalışma konusu olan her iki ülkede de, süreç içerisinde TDP adına gerçekleştirilen projeler ve bu projeler kapsamında hayata geçirilen birçok faaliyete rağmen, bu anlamda istenilen noktaya gelinemediğini her iki ülkede de AGİT'in varlığının halen "hareket ettirici güç" olarak devam ettiği görülmektedir.

Kaynakça

- Bahar, H. İbrahim, (2002), “Toplum Destekli Polislik (Community Policing) ve Türkiye’ye Uygulanabilirliği”, H. H. Çevik ve T. Göksu (Ed), *Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, ss. 293-297.
- Bayley, David H., (1994), *Police for the Future*, New York: Oxford University Press.
- Chassagne, Pierre, (2005), *Unpublished Annual Report; the Chronology of Community Policing Actions since 2001*, Skopje: OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje/PDU.
- Çelik, Ahmet, Clarke, Ronald V. & Eck, John E., (2007), *Problem Çözücüler için 60 'Küçük' Adımda Suç Analizi*, Ankara: EGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı yayınları, yayın no: 256.
- Dikici, Ali, (2007), “Introducing Multi-Ethnic Policing in Macedonia: The Role of the OSCE”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 3, No:10, ss. 129-146.
- Erdem, Mehmet, (2001), *The Impact of Community Policing on the Structure and Administration of Police Agencies*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, University of North Texas, The School of Community Service, the USA).
- Erdem, Mehmet, (2007), “Toplum Destekli Polislik Felsefesi ve Azerbaycan Polis Yapısı İçerisinde Uygulanması”, Bakü: *Azerbaycan Dâhili İşler Nazirliğinin Malumat Bülleteni*, No: 1, ss. 27-32.
- Fert, İsmail, (2010), *Community Policing Implementation in Macedonia*, Paper Presentation to the delegation from Azerbaijan, OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje/PDU.
- Geller, William A., (1991), “Crime Prevention, Fear Reduction, and the Community”, in *Local Government Police Management*, ICMA Training Institute, Illinois, pp. 96-98.
- Gladstone, Francis J., (1980), *Coordinating Crime Prevention Efforts*, Gladstone Report-Home Office Research Study, No. 62, Home Office, London.
- Goldstein, Herman, (1979), “Improving Policing: A Problem Oriented Approach”, *Crime & Delinquency*, Vol. 25, Long Beach: California State University, California, pp. 236-258.
- Goldstein, Herman, (1987), “Toward Community-Oriented Policing: Potential, Basic Requirements, and Threshold Questions”, *Crime and Delinquency*, California, Vol. 33, pp. 6-30.
- ICTY (2004), “Prosecutor v. Radislav Krstic”, <http://www.icty.org/x/cases/krstic/acjug/en/krs-aj040419e.pdf>, (erişim: 16 Ağustos 2013).
- Kaminer, Wendy, (1994), “Crime and Community”. *The Atlantic Monthly*, Boston, Vol. 273, pp. 111-120.

- Karademir, Kemal, (2010), “Community Policing Project in Azerbaijan”, *Community Policing International Experience, OSCE Office in Baku*, pp. 126-135.
- Karademir, Kemal, (2009), *Community Policing Activities in the Field and New Strategies/suggestions for 2010*, Unpublished Report, OSCE Office in Baku.
- Karademir, Kemal, (2010), *Community Policing Activities in the Field and New Strategies/suggestions for 2011*, Unpublished Report, OSCE Office in Baku.
- Karademir, Kemal, (2011), *Yayınlanmamış Görev Dönüşü Raporu*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı.
- Karakaya, Muhittin ve Gültekin, Sebahattin, (2011), *Suçla Mücadelede Çağdaş Yaklaşımlar, Toplum Destekli Polislik Teori ve Uygulamaları*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Kubny, Marco ve Karademir, Kemal, (2010), *1. Uluslararası Toplum Destekli Polislik Konferansı Hakkında Rapor*, AGİT Bakü Ofisi.
- Marion, Manuel, (2010), *Community Policing International Experience*, Baku: OSCE Office in Baku, pp. 17-20.
- OSCE, (2001), *Lesson Plans; Community Policing*, OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje, Police Academy, Skopje
- OSCE, (2008), *Guidebook on Democratic Policing*, the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General, Vienna: OSCE Publications, pp. 45-48.
- Özbey, Süleyman, (2012), *Yayınlanmamış Mülakat Notları*, Ankara, 25 Nisan 2012.
- Palacı, Musa, (2008), *Toplum Destekli Polislik Uygulaması Öncülleri ve Sonuçları*, Yayınlanmamış Doktora tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Pazos, Robert, (2010), *Community Policing Implementation in Macedonia*; Paper Presentation to the delegation from Azerbaijan, OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje/PDU.
- Reiss, Jr. & Albert J., (1986), “Why Are Communities Important in Understanding Crime?” in *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, Albert J., Reiss, Jr. and Michael Tonry, Vol. 8, University of Chicago Press, pp. 1-34.
- Reith, Charles, (1984), *A Short History of the British Police*, Oxford Univ. Pres., Oxford.
- Reliefweb (2001), “The special police force ‘Lions’ places the peace process in Macedonia at risk” <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/AllDocsByUNID/83bc1b2e270787b1c1256b1a005beace>, (erişim: 16 Ağustos 2013).

- Seyhan, Kazım, (2002), “Polislik ve Suçun Önlenmesi”, H.H.Çevik ve T.Göksu (Ed) *Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sözen, Süleyman, (2003), “Kolluğun Görev ve Yetkilerine Genel Bir Bakış”, A.Z. Özgür ve S. Sözen (Ed) *Polisin Görev ve Yetkileri*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1475, ss. 1-21.
- Sözer, M. Alper, (2010), *Toplum Destekli Polislik-Toplum, Suç ve Güvenlik*, Ankara: Adalet yayınevi.
- Sparrow, Malcolm K., Moore, Mark H. & Kennedy, David M., (1990), “Beyond 9/11; A New Era for Policing”, *Basic Books*, New York, NY.
- Trojanowicz, Robert C. & Bonnie Bucqueroux, (1990), *Community policing: A contemporary Perspective*, Cincinnati OH: Anderson Publishing.
- Türker, Mikail, (2012), Yayınlanmamış Bilgi Notu, Üsküp: Makedonya AGİT Misyonu
- Wilson, James Q. & Kelling, George L., (1982), “Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety”, Boston: *The Atlantic Monthly*, Vol. 249, No: 3, pp. 29-38.
- Yılmaz, Abdullah ve Demirci, M. Kemal, (2004), “Polis-Halk İlişkilerini Vatandaşların Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma”, Kütahya: *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 11, ss.83-100.